

Badania naukowe i ewaluacja działalności naukowej w świetle Konstytucji dla Nauki

1. Wstęp

Doniosła rola nauki i wychowania młodego pokolenia zawarta została już w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej¹ (dalej: Konstytucja RP). Fakt zagwarantowania powyższego prawa w ustawie zasadniczej unaocznia wagę opisywanego zagadnienia. Stosownie tym samym do przepisu art. 73 Konstytucji RP, każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury. Wolność nauki i możliwość prezentowania wyników przeprowadzonych badań naukowych w znaczeniu konstytucyjnym, uzasadniona jest odseparowaniem tej sfery od jakiegokolwiek innej, np. politycznej. Tym samym działalność naukowa nie może być poddawana presji jakiegokolwiek władzy, a naukowcy powinni mieć swobodę w prowadzeniu badań.

Trybunał Konstytucyjny (dalej: TK) uznał także, że prowadzenie badań naukowych nie jest uzależnione od

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

posiadania stopnia naukowego ani od zatrudnienia w określonej jednostce akademickiej lub naukowej². Badania zatem może prowadzić, a następnie przedstawiać ich wyniki każda zainteresowana osoba, która widzi ku temu potrzebę.

Rola zarówno badań naukowych, jak i ewaluacji nauki została szczegółowo uregulowana i wzmocniona względem wcześniej obowiązującej regulacji w nowej - ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce³ (dalej: Ustawa, Konstytucja dla Nauki lub Ustawa 2.0). Ustawodawca już w preambule Konstytucji dla Nauki recypował pojęcia, którymi posłużył się ustrojodawca konstytucyjny dostrzegając fundamentalną rolę nauki w tworzeniu cywilizacji, określając zasady funkcjonowania szkolnictwa wyższego oraz prowadzenia działalności naukowej w oparciu wyszczególnione pryncypia, z których wynika, że obowiązkiem władzy publicznej jest tworzenie optymalnych warunków dla wolności badań naukowych oraz że każdy uczony ponosi odpowiedzialność za jakość i rzetelność prowadzonych badań oraz za wychowanie młodego pokolenia.

² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 kwietnia 2012r., o sygn. SK 30/10, cz. III, pkt 2.1, pkt 4.1–4.2. Opublikowano: OTK-A 2012/4/39.

³ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm.

Powyższe konstatacje ustawodawcy, ale także analiza przepisów Ustawy jasno wskazuje na nacisk, który został położony na rozwój badań naukowych i prac badawczych.

Nie można jednak zapominać, że rozwój nauki zapewnia nie tylko pozytywne odebranie i zaaprobowanie przeprowadzonych przez danego naukowca czy grupę badawczą badań, ale i również krytyczne, poddające pod refleksję sam przedmiot badań, wyprowadzone wnioski, czy dobór metod badawczych, spojrzenie. Tym samym potrzebna jest ocena (czasami krytyczna, jak zostało wskazane powyżej) i wyodrębnienie na ten cel pojęcia ewaluacji działalności naukowej, na którą również w Ustawie 2.0 został położony nacisk. *Eva/esco*, bowiem tak brzmi łacińskie określenie ewaluacji, oznacza również wzmocnienie, czy nabranie siły. Badania naukowe i ewaluacja działalności naukowej są tym samym immanentne i komplementarne względem siebie.

Wprowadzone w Konstytucji dla Nauki standardy popularyzujące rozwój nauki, a także ją ewaluujące ocenić należy jednoznacznie pozytywnie. Ustawa 2.0 zaktualizowała i przystosowała poprzednio obowiązującą regulację, tj. ustawę z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym⁴ (dalej: Ustawa z 2005 r.) do

⁴ Ustawa z dnia 27 lipca 2005r. - Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. z 2017 r. poz. 2183 z późn. zm.

międzynarodowych standardów. Tym samym Ustawa 2.0 wspomoże rozwój polskiej nauki poprzez uwolnienie jego potencjału, wykorzystując przewidziane przez prawodawcę możliwości rozwojowe.

2. Badania naukowe

2.1. Ustawa 2.0 przez pryzmat Konstytucji RP

Powyżej wskazano już na doniosłą rolę nauki i jej zagwarantowanie w Konstytucji RP. Zgodnie z przepisem art. 70 ust. 1 *in principio* Konstytucji RP, każdy ma prawo do nauki. Z kolei w ust. 4 cytowanej powyżej regulacji, ustalono, że władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia, a w tym celu tworzą i wspierają systemy indywidualnej pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów i studentów.

W ustawie zasadniczej użyto także pojęcia autonomii szkoły wyższej (art. 70 ust. 5), a TK wskazał, że przez autonomię szkół wyższych rozumieć należy konstytucyjnie chronioną sferę wolności prowadzenia badań naukowych i kształcenia w ramach obowiązującego porządku prawnego⁵. Dodać również należy, że w Ustawie 2.0 w pełni oddano założenia ustrojodawcy konstytucyjnego i jeszcze bardziej zwiększono autonomię uczelni wyższych, aniżeli w poprzednio obowiązujących regulacjach.

⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 listopada 2000 r., o sygn. SK 18/99. Opublikowano: OTK 2000/7/258.

Konstytucja dla Nauki ograniczyła ilość aktów prawnych – ustaw i rozporządzeń, które obowiązywały poprzednio, a co za tym idzie duża część regulacji, które były unormowane w prawie powszechnie obowiązującym, przeniesiona została do statutów uczelni, czyli autonomicznych dokumentów, które na własne potrzeby opracowywane są przez dany ośrodek akademicki.

Tym samym, na co wskazuje Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, poprzez przyznanie większej samodecyzyjności, zwiększył się poziom odpowiedzialności środowiska akademickiego związany z wypracowaniem określonych rozstrzygnięć, które będą miały zastosowanie na określonej uczelni wyższej.

2.2. Nowa klasyfikacja dziedzin i dyscyplin naukowych

Stosownie do przepisu art. 5 ust. 3 Ustawy, Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki (dalej: Minister) określi, w drodze rozporządzenia, klasyfikację dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, mając na uwadze systematykę dziedzin i dyscyplin przyjętą przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (dalej: OECD), bezpieczeństwo państwa, konieczność dochowania zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej oraz cele, których realizacji służy klasyfikacja. Odnotować także

należy, że pierwotnie dziedziny nauki i dyscypliny naukowe usystematyzowane zostały w nieobowiązującej już Ustawie z dnia 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych⁶.

Doktryna wskazuje, że w myśl poprzednio obowiązujących przepisów ustawowych stopnie naukowe i tytuły naukowe (wówczas dwa) były wprawdzie nadawane w dziedzinach i dyscyplinach, ale do 1986 r. przepisy wykonawcze określały tylko dziedziny, a w ramach dziedziny zakres stopnia (czyli dyscyplinę) określała rada nadająca ten stopień⁷. Do 2011 r. Centralna Komisja ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych (później: Centrala Komisja ds. Stopni i Tytułów) określała dziedzinę nauki oraz dyscyplinę naukową (lub dziedzin sztuki i dyscyplin artystycznych). Z kolei po 2011 r. uprawnienie to zostało przyznane Ministrowi, który w tym celu wydaje stosowne rozporządzenie. Aktualnie obowiązująca i cytowana na wstępie regulacja, recypowała poprzednią w zakresie przyznania Ministrowi kompetencji do wydania przepisów wykonawczych, lecz kierując się systematyką przyjętą przez OECD. Wskazać jednak należy, że OECD jest to organizacja międzynarodowa o profilu *stricte* ekonomicznym. Zdaniem autorów systematyki, *ratio legis*

⁶ Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych, Dz.U. z 1990 r. Nr 65, poz. 386 z późn. zm.

⁷ Cf. Izdebski Hubert, Zieliński Jan, *Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 27.

stworzonej klasyfikacji ma na celu osiągnięcie minimalnego stopnia porównywalności danych dotyczących badań i prac rozwojowych (R&D) na poziomie międzynarodowym⁸.

Założenia, którymi kierowała się OECD, a które wskazane zostały powyżej, należy ocenić pozytywnie, chociażby z uwagi na fakt systematyki dyscyplin naukowych w obrocie międzynarodowym. Implantowanie tej klasyfikacji dostosowało Polską naukę do nauki na poziomie światowym. Wskazać bowiem należy, że wydane Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych⁹ obejmuje 8 dziedzin nauki i sztuki oraz 47 dyscyplin. Z kolei poprzednie Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych¹⁰ obejmowało 8 obszarów wiedzy, 22 dziedziny nauki i sztuki oraz 102 dyscypliny. Częstokroć tak szczegółowa regulacja polskiej klasyfikacji

⁸ Revised field of Science and Technology (FOS) classification in the Frascati Manual, <https://www.oecd.org/science/inno/38235147.pdf> [dostęp: 25.08.2019 r.], s. 5.

⁹ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, Dz.U. z 2018 r. poz. 1818.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, Dz.U. z 2011 r. Nr 179, poz. 1065.

naukowej i szufladkowanie polskich naukowców w wąskich specjalizacjach zamykało drogę na międzynarodową arenę naukową. Skrócenie tej listy, a tym samym pewne uogólnienie dziedzin i dyscyplin naukowych (artystycznych) wpłynie pozytywnie na relacje międzynarodowe, bowiem otworzy możliwość zabrania przez polskich naukowców udziału w większej ilości wydarzeń i badań. Należy również zaznaczyć, że przyjęta i skrócona systematyka nie jest równoznaczna z likwidacją poprzednio obowiązujących dyscyplin, czy w szerszym ujęciu dziedzin. Obowiązujące poprzednio dyscypliny i dziedziny zostały wcielone do nowotworzonych poprzez połączenie.

2.3. Dodatkowe źródła finansowania badań naukowych

W Ustawie 2.0 wprowadzono także dwa nowe programy, które adresowane są do uczelni akademickich, a oparte są na modelu konkurencyjności. Pierwszy z nich to „Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza”, a drugi „Regionalna inicjatywa doskonałości”. W obu tych rozwiązaniach położono przede wszystkim nacisk na przyśpieszenie procesów związanych z rozwojem nauki (w tym przede wszystkim wzrostem jego poziomu) oraz poprawieniem jakości dydaktyki. W założeniu projektodawców, inicjatywy te mają także na celu

zwiększenie rozpoznawalności polskiej nauki na arenie międzynarodowej oraz zwiększenie potencjału naukowego w mniejszych – regionalnych ośrodkach akademickich. Projekty te mają również na celu pozyskanie przez ośrodki akademickie dodatkowych funduszy jako źródeł finansowania badań naukowych przez nie prowadzonych.

2.3.1. Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza

Program Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza to *novum*, o którym mowa w przepisie art. 387, art. 388, a także 395 Ustawy. Program ten można nazwać flagowym programem i jedną z najważniejszych zmian wprowadzonych w Konstytucji dla Nauki. Jako cel regulacji wyróżnić przede wszystkim należy wyłonienie w drodze konkursu, a następnie wsparcie uczelni, które będą dążyć do osiągnięcia statusu uniwersytetu badawczego.

Jak już powyżej wspomniano, założeniem prawodawcy, które wskazane zostało w przepisie art. 387 ust. 1 Ustawy, jest podniesienie międzynarodowego znaczenia działalności uczelni, czyli możliwość skutecznej i realnej konkurencji z najlepszymi ośrodkami akademickimi zarówno europejskimi, jak i światowymi. Podkreślenia również wymaga, że w ramach danego konkursu, który jest corocznie realizowany, środki finansowe otrzymać może nie więcej niż 10 uczelni akademickich. Aby

otrzymać miano uczelni badawczej, dany podmiot musi przystępując do konkursu spełniać kumulatywnie 5 przesłanek, które enumeratywnie wymienione zostały w przepisie art. 388 ust. 1 Konstytucji dla Nauki. Przede wszystkim, dana uczelnia akademicka musi prowadzić działalność naukową w co najmniej 6 dyscyplinach, w których przeprowadzona została ewaluacja jakości działalności naukowej i posiadać kategorię naukową A+ albo A w co najmniej połowie tych dyscyplin. Po drugie, nie może posiadać kategorii naukowej B ani C, a także musi prowadzić szkołę doktorską. Podmiot wnioskujący nie może posiadać także negatywnej oceny programowej i nie może być stroną umowy w przedmiocie przekazania środków finansowych (art. 389 ust. 1 Ustawy¹¹).

Podmioty, które zgłosiły swoją kandydaturę do udziału w konkursie, będą musiały przedłożyć Ministrowi m.in. plan dotyczący podniesienia poziomu badań naukowych oraz jakości kształcenia, którego realizacja przyczyni się do podniesienia międzynarodowego znaczenia działalności uczelni, czyli *de facto* realizacji celu programowego. Stosownie do przepisu art. 387 ust. 3 Ustawy, uczelnie akademickie, które zostaną wyłonione w konkursie będą otrzymywać corocznie przez okres 6 lat zwiększone subwencje.

¹¹ Art. 389 ust. 1. Konstytucji dla Nauki: Minister, biorąc pod uwagę listę rankingową wniosków, zawiera umowę z uczelnią.

Jest to wyjście naprzeciw oczekiwaniom ośrodków akademickich, które nie miały dotychczas wystarczających środków, aby prezentować wyniki badań na arenie międzynarodowej, czy też uczestniczyć w konferencjach naukowych na tym poziomie. Ustawodawca tym samym przyznał możliwość ubiegania się o przyznanie wyższych subwencji, jednakże skonstatowane przez prawodawcę przesłanki jej uzyskania można scharakteryzować mianem uatrakcyjnienia programów uczelni, tak aby również móc zapraszać do Polski utalentowanych studentów z innych krajów, jak i już doświadczonych i wybitnych w swojej materii naukowców. Punktem wyjścia do definiowania misji uczelni badawczej jest prowadzenie badań naukowych na najwyższym, światowym poziomie.

Zaznaczyć również należy, iż powyższe przedsięwzięcie dydaktyczne również podlega ewaluacji w określonych etapach realizacji sześcioletniego cyklu przez określone wzorce kontroli.

2.3.2. Regionalna inicjatywa doskonałości

Drugą z wprowadzonych nowych źródeł finansowania nauki, nad którą warto się pochylić jest Regionalna inicjatywa doskonałości. Zgodnie z przepisem art. 396 ust. 1 Ustawy 2.0, celem Regionalnej inicjatywy doskonałości jest umocnienie znaczenia działalności uczelni w określonych przez niego dyscyplinach.

Wnioskodawcą w tymże konkursie może być podmiot, który posiada kategorię naukową A+, A albo B+ w nie więcej, niż 3 dyscyplinach lub grupie dyscyplin, dla których w danym regionie ogłaszany jest konkurs, a także nie posiada kategorii naukowej C w żadnej z dyscyplin zawierających się w tej grupie. Ponadto, analogicznie jak w przypadku programu Inicjatywy doskonałości – uczelni badawczych, podmiot wnioskujący musi prowadzić szkołę doktorską, a także nie spełniać warunków udziału w konkursie w ramach programu Inicjatywa doskonałości - uczelnia badawcza. Okres trwania programu jest o połowę krótszy, aniżeli program opracowany dla uczelni badawczych, o których mowa powyżej, albowiem wynosi 3 lata. Opisywany wniosek o udział w konkursie musi także zawierać plan obejmujący cele w zakresie podniesienia poziomu jakości działalności naukowej i poziomu jakości kształcenia w danej dyscyplinie oraz opis działań zmierzających do ich osiągnięcia w okresie 3 lat.

Regionalną inicjatywę doskonałości traktować zatem należy jako strategię rozwoju badań naukowych, prac rozwojowych lub twórczości artystycznej obejmującej cele programu, których realizacja ma służyć intensywnemu rozwojowi wyróżniających się w regionie uczelni w wybranych dyscyplinach, które wezmą udział w konkursie. Stworzenie tego programu przez Ministra było

podyktowane postulatami zgłoszonymi przez akademickie uczelnie regionalne.

Projekt ten jest tym samym bardzo zbliżony do programu Inicjatywy doskonałości – uczelni badawczych, a oba projekty łączy przyczynienie się do rozwoju polskiej nauki.

3. Ewaluacja działalności naukowej

Po analizie przepisów, które dodane zostały na mocy Ustawy 2.0, a które nie obowiązywały w Ustawie z 2005 r., można dojść do przekonania, że prawodawca w drugiej kolejności, zaraz po położeniu nacisku na jakość badań naukowych, kładzie go na ewaluację działalności naukowej, co wydaje się całkiem racjonalne.

Wcześniejsze regulacje związane z nauką rozproszone były w wielu aktach normatywnych, w tym w trzech o randze ustawowej. W Ustawie z 2005 r. nie sposób znaleźć regulacji, która w pełni przyczyniałyby się do oceny jednostek naukowych. Regulacja taka po części znalazła się w przepisach art. 41-48 Ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki¹². W art. 41 cytowanego aktu normatywnego wymienione zostały zadania Komitetu Ewaluacji Jednostek Naukowych, do których m.in. należało przeprowadzanie, nie rzadziej niż

¹² Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki, Dz.U. z 2018 r. poz. 87.

co 4 lata, kompleksowej oceny jakości działalności naukowej lub badawczo-rozwojowej jednostek naukowych.

W zdecydowanie szerszy sposób wskazaną materię traktuje Konstytucja dla Nauki, która omawianemu zagadnieniu poświęca cały Dział VI, który zawiera trzy rozdziały poświęcone odpowiednio: ewaluacji jakości kształcenia, ewaluacji szkół doktorskich oraz ewaluacji jakości działalności naukowej. Odnotować również należy, że stosownie do przepisu art. 265 ust. 1 pkt 1 i 2 Konstytucji dla Nauki, ewaluacji podlega jakość działalności naukowej prowadzonej przez dwie grupy podmiotów: uczelnie akademickie, instytuty PAN oraz instytuty międzynarodowe oraz uczelnie zawodowe, instytuty badawcze i inne podmioty prowadzące głównie działalność naukową w sposób samodzielny i ciągły. Ewaluacja w obu tych grupach obejmuje osiągnięcia wszystkich pracowników (a nie jak poprzednio jedynie wybranych), którzy prowadzą działalność naukową, przy czym w stosunku do drugiej grupy ewaluacja następuje na wniosek tychże podmiotów, a nie z urzędu, jak w przypadku podmiotów wyróżnionych w grupie pierwszej. Zaznaczyć jednak należy, że pomimo wnioskowego charakteru ewaluacji w drugiej z wyróżnionych grup, jej przeprowadzenie, a następnie wystawienie stosownej kategorii, może otworzyć drogę do udziału w różnych programach, w tym tych, które opisane zostały powyżej.

Co za tym idzie podmioty te powinny skorzystać z tej możliwości i poddać się stosownej kontroli ewaluacyjnej.

Ewaluację przeprowadza się w ramach dyscypliny w podmiocie zatrudniającym według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego rok przeprowadzenia ewaluacji co najmniej 12 pracowników prowadzących działalność naukową w danej dyscyplinie, w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy związanej z prowadzeniem działalności naukowej w tej dyscyplinie, a ewaluacją obejmuje się osiągnięcia, które powstały w związku z zatrudnieniem lub odbywaniem kształcenia w podmiocie.

Doktryna zauważa także, że ewaluacja będzie przeprowadzana w ramach poszczególnych dyscyplin naukowych i artystycznych. Oznacza to, że podmiot otrzyma odrębne kategorie naukowe w ramach poszczególnych dyscyplin, w których jest prowadzona działalność naukowa w ocenianym podmiocie¹³. Dodatkowo, pracownik prowadzący działalność naukową, w terminie 14 dni od dnia zatrudnienia, lecz nie później niż do dnia 31 grudnia roku, w którym został zatrudniony, składa oświadczenie upoważniające zatrudniający go podmiot do zaliczenia go do liczby 12 pracowników, o których mowa powyżej, tak aby spełnić wymogi formalne założone przez prawodawcę.

¹³ H. Izdebski Art. 265. [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Izdebski H., Zieliński J.M. (red.) Wolters Kluwer, 2019.

Warto również zaznaczyć, co zostało już powyżej zaakcentowane, że brane pod uwagę są aktualnie osiągnięcia wszystkich pracowników prowadzących działalność naukową.

3.1. Ocena badań naukowych w ramach całej uczelni

Nowością w Ustawie 2.0 w odniesieniu do ewaluacji jest podmiot ewaluowany. Dotychczas jakość działalności naukowej była oceniana przez pryzmat podstawowej jednostki organizacyjnej uczelni wyższej, o której mowa w przepisie art. 2 ust. 1 pkt 29 Ustawy z 2005 r., czyli przede wszystkich wydziałów w danym ośrodku akademickim. W nowym systemie założono, że jest to ocena całych uczelni, a jeżeli uczelnia wchodzi w skład federacji, to wówczas całej federacji, jednakże jest ona dokonywana w odniesieniu do poszczególnych dyscyplin, które są w niej reprezentowane. Rozwiązanie to powinno podnieść prestiż i jakość nauczania w danym ośrodku akademickim, a także zniwelować wewnętrzną konkurencyjność, ponieważ wydziały nie będą wzajemnie rywalizowały o jak najwyższą ocenę dla każdego z osobna, a wspólnie pracowały na ocenę łączną dla danego ośrodka dydaktyczno-naukowego.

3.2. Wzmocnienie jakości publikacji naukowych

Założeniem Konstytucji dla Nauki było również odejście od tzw. „punktozy”, czyli położenie większego nacisku na jakość publikacji naukowych, aniżeli ich ilość. Wydaje się, że cel ten został zrealizowany, bowiem zdecydowanie odświeżono ministerialny wykaz czasopism punktowanych, który aktualnie liczy prawie 31 tysięcy pozycji, przy czym większość stanowią czasopisma humanistyczne. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego zaznaczyło, że prace nad wykazem trwały nieomal rok, a sama lista powstała we współpracy ze środowiskami naukowymi i ekspertami. Efekt, który miał zostać osiągnięty to zachęcenie naukowców do publikowania bardziej wartościowych prac naukowych w tytułach o zwiększonym prestiżu. Projektodawcy założyli także, że wzmocni to polską naukę na arenie międzynarodowej.

Kolejna zmiana, która ma na celu wzmocnienie jakości publikacji, to opracowany przez Ministra komunikat z dnia 18 stycznia 2019 r. w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe. Wykaz przygotowany został również przy pomocy ekspertów, którzy działali w ramach zespołów doradczych z różnych dziedzin - nauk humanistycznych, inżynierijno-technicznych, medycznych i nauk o zdrowiu, rolniczych, społecznych, ścisłych i przyrodniczych, a także teologicznych. W załączniku do wspomnianego

komunikatu znajduje się lista wydawnictw, która podzielona została na dwa poziomy. Poziom drugi – bardziej prestiżowy, bowiem przyznający, aż 200 punktów za publikację, zawiera 36 wydawnictw, przy czym wszystkie są zagranicznie. Z kolei na poziomie pierwszym uplasowało się 500 wydawnictw z dorobkiem 80 punktów.

Wprowadzenie listy wydawnictw może przyczynić się pozytywnie do jakości publikowanych prac. Wydawnictwa bowiem, aby utrzymać swoją pozycję przykładać będą większą wagę do jakości prezentowanego w publikowanych pracach wyводу naukowego i wyników prac danego badacza, a nie ilości jego publikacji, jak to miało miejsce dotychczas.

3.2.1. Wsparcie finansowe dla czasopism naukowych

Zaakcentować również należy, że podniesienie jakości publikacji naukowych pociąga za sobą często skutki o charakterze finansowym, bowiem wymaga to większych nakładów ze strony wydawców i większego zaangażowania. Prawodawca przy ocenie skutków regulacji wziął powyższy problem pod uwagę i na mocy przepisu art. 401 ust. 1 Konstytucji dla Nauki stworzył program wsparcia dla czasopism naukowych, którego celem jest podniesienie poziomu praktyk wydawniczych i edytorskich umożliwiających wejście polskich czasopism

naukowych w międzynarodowy obieg naukowy. Co za tym idzie, program ten jest odzwierciedleniem postulatów opisywanych powyżej. Program ten, podobnie jak inne wprowadzone w Ustawie 2.0, realizowany jest w drodze konkursu, rozpisywanego nie częściej, niż raz na dwa lata i w ramach pomocy publicznej *de minimis*. W pierwszym przeprowadzonym konkursie zakwalifikowano do finansowania w ramach programu 500 podmiotów. Prawodawca tym samym opracował rzeczywisty i w szerokim ujęciu program, który ma celu podniesienie jakości publikacji naukowych, bowiem oprócz merytorycznego charakteru opisywanego zagadnienia, przewidział również możliwości uzyskania odpowiednich środków na ten cel.

3.3. Kryteria ewaluacji działalności naukowej

Na podstawie przepisu art. 267 ust. 2 pkt 1 Ustawy wydano także Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej¹⁴ (dalej: Rozporządzenie ewaluacyjne). To właśnie w tym akcie wykonawczym określone zostały szczegółowo kryteria ewaluacyjne.

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej, Dz.U. z 2019 r. poz. 392.

Wskazać również należy, że ewaluację przeprowadza Komisja Ewaluacji Nauki (dalej: KEN), czyli organ pomocniczy Ministra, która przeprowadza ewaluację na podstawie informacji zawartych w Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on (dalej: POL-on), dotyczących działalności ewaluowanych podmiotów. Sam POL-on stosownie do przepisu art. 342 ust. 3 Ustawy 2.0 zawiera m.in. bazę danych zawierającą wykaz nauczycieli akademickich, innych osób prowadzących zajęcia, osób prowadzących działalność naukową oraz osób biorących udział w jej prowadzeniu, wykaz studentów, wykaz osób ubiegających się o stopień doktora, czy bazy dokumentów takich jak dokumenty w postępowaniach awansowych, czy dokumenty planistyczno-sprawozdawcze. POL-on jest zatem bardzo zaawansowanym technologicznie narzędziem teleinformatycznym, który w swoich zasobach posiada ogromną ilość danych, w tym danych osobowych. O ile KEN sprostą przepisom związanym z ochroną danych osobowych, to POL-on może bardzo pozytywnie przyczynić się do ewaluacji, w szczególności przyspieszenia całego procesu, albowiem uprości on pracę tegoż organu i przyczyni się do zmniejszenia biurokracji, bowiem dane, które należałoby zebrać samodzielnie przed podmiot ewaluujący, będą już zgromadzone i dostępne w

systemie, a KEN będzie z nich mogła swobodnie skorzystać.

Wracając jednak do Rozporządzenia ewaluującego, zaznaczyć należy, że określono w nim tzw. kryteria ewaluacyjne. Pierwsze z nich, stosownie do § 8 Rozporządzenia ewaluacyjnego, to poziom naukowy i artystyczny prowadzonej działalności naukowej, który *de facto* po uszczegółowieniu mierzony jest w oparciu o trzy parametry. Następnie, zgodnie z przepisem § 22 Rozporządzenia ewaluacyjnego przez drugie kryterium rozumie się efekty finansowe badań naukowych i prac rozwojowych, które również oparte są na trzech miernikach (kryterium to jednakże nie dotyczy dziedziny sztuki) oraz ostatnie - trzecie kryterium, o którym mowa w § 23 cytowanego powyżej aktu normatywnego, czyli wpływ działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki, gdzie ocena w tym zakresie oparta jest o jeden parametr.

3.3.1. Kryterium pierwsze - poziom naukowy i artystyczny prowadzonej działalności naukowej

Jak już wskazano, pierwsze kryterium ewaluacyjne, które uregulowane zostało przepisem § 8 Rozporządzenia ewaluacyjnego, stanowi ocenę poziomu naukowego prowadzonej działalności naukowej w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych z uwzględnieniem

osiągnięć naukowych w postaci artykułów naukowych i recenzowanych materiałów z międzynarodowych konferencji naukowych opublikowanych zarówno w czasopismach i materiałach zawartych w wykazie prowadzonym przez Ministra (opisanych poniżej), jak i w czasopismach tam nie zamieszczonych. Następnie w kryterium pierwszym wyróżnia się monografie naukowe wydane przez wydawnictwa zamieszczone i niezamieszczone w ministerialnym wykazie. Ostatnim kryterium są przyznane prawa patentowe na wynalazki, a także prawa ochronne na wzory użytkowe i wyłączne prawa hodowlane w stosunku do odmian roślin.

Prawodawca ustalił także definicje legalne w stosunku do mierników określonych kryteriów przyjmując, że przez artykuł naukowy rozumieć należy recenzowany artykuł opublikowany w czasopiśmie naukowym albo w recenzowanych materiałach z międzynarodowej konferencji naukowej przedstawiający określone zagadnienie naukowe w sposób oryginalny i twórczy, problemowy albo przekrojowy i opatrzone przypisami, bibliografią lub innym właściwym dla danej dyscypliny naukowej aparatem naukowym. Wskazano dodatkowo, że artykułem naukowym jest również artykuł recenzyjny opublikowany w czasopiśmie naukowym zamieszczonym w wykazie czasopism. Uwzględnić również należy, że recenzowane materiały z międzynarodowych konferencji

naukowych winny zostać opublikowane w internetowej bazie *The Computing Research and Education Association of Australasia* (CORE).

Z kolei stosownie do § 10 Rozporządzenia ewaluacyjnego, monografia naukowa określona została mianem recenzowanej publikacji książkowej, w której przedstawiono określone zagadnienie naukowe w sposób oryginalny i twórczy, a także opatrzone zostało przypisami, bibliografią lub innym właściwym dla danej dyscypliny naukowej aparatem naukowym. Ustalono także, że monografią naukową jest recenzowany i opatrzony przypisami, bibliografią lub innym właściwym dla danej dyscypliny naukowej aparatem naukowym przekład na język polski dzieła istotnego dla nauki lub kultury lub na inny język nowożytny dzieła istotnego dla nauki lub kultury, wydane w języku polskim, a także edycja naukowa tekstów źródłowych. W Rozporządzeniu ewaluacyjnym ustalono także algorytm obliczenia powyższego kryterium.

Zaznaczyć również należy, że w nowym systemie obowiązują nowe zasady punktowania publikacji wieloautorskich w czasopismach naukowych. Punktacja zależna jest od prestiżu czasopisma i wydawcy czasopisma czy monografii oraz udziału pracowników podmiotu w danej dyscyplinie w liczbie autorów ogółem. W odniesieniu natomiast do patentów, ilość punktów zależy do tego, czy

patentu udzielił Europejski Urząd Patentowy, czy Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej.

Oceniając pierwsze kryterium uznać należy, że autor Rozporządzenia, którym jest Minister, uwzględnił położony przez ustawodawcę nacisk na jakość prezentowanych badań i jakość publikacji. Ogólne wskazanie czynników, które musi zawierać artykuł naukowy, czy monografia, aby móc nazwać je powyższymi określeniami, nie jest ograniczaniem naukowców w badaniach, a wręcz przeciwnie, wprowadzeniem koherencji prezentowanych wywodów, przez co podniesiona zostanie ich ranga.

3.3.2. Kryterium drugie - ocena efektów finansowych badań naukowych i prac rozwojowych

Drugie kryterium obejmuje ocenę efektów finansowych badań naukowych i prac rozwojowych, która dokonywana jest na podstawie wysokości środków finansowych przyznanych danemu podmiotowi na realizację projektów badawczych. Ewaluacja obejmuje tym samym uwzględnienie w szczególności projektów obejmujących badania naukowe lub prace rozwojowe finansowane w trybie konkursowych przez instytucje zagraniczne oraz organizacje międzynarodowe, a także ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej, Narodowego Centrum Nauki i Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Uwzględnia się również projekty finansowane w

ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki i komercjalizacji wyników badań naukowych, prac rozwojowych lub know-how związanego z tymi wynikami, a także usług badawczych świadczonych na zlecenie podmiotów nienależących do systemu szkolnictwa wyższego i nauki.

Wskazać również należy, iż w § 22 ust. 4 Rozporządzenia ewaluacyjnego określono sumy środków finansowych przyznanych w okresie objętym ewaluacją na realizację projektów, które przeznaczono na określony cel badawczy, a które przyznaje się podmiotowi ewaluowanemu 1 pkt. W przepisie § 22 założono również algorytm obliczenia wyniku końcowego za drugie kryterium ewaluacyjne.

Ratio legis kryterium drugiego wydaje się dość oczywiste. Skoro ustawodawca w Ustawie 2.0 przewidział dwa dodatkowe programy finansowania, a także zintensyfikował środki przyznawane określonym podmiotom akademickim na dotychczasowych zasadach, to chce również ocenić przyjęte rozwiązanie. Ewaluacja w tym przedmiocie ma polegać na ocenie przeznaczania przyznanych środków, ich zasadności i celowości. Kryterium to jest zatem równie ważne jak kryterium pierwsze.

3.3.3. Kryterium trzecie - wpływ działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki

Trzecie, a zarazem ostatnie kryterium ewaluacyjne dotyczy bezpośredniego wpływu nauki na społeczeństwo i gospodarkę. W przepisie § 23 ust. 1 Rozporządzenia ewaluacyjnego uznano, że ocenę wpływu działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki przeprowadza się na podstawie opisów związku między wynikami badań naukowych lub prac rozwojowych albo działalności naukowej w zakresie twórczości artystycznej a gospodarką, funkcjonowaniem administracji publicznej, ochroną zdrowia, kulturą i sztuką, ochroną środowiska naturalnego, bezpieczeństwem i obronnością państwa lub innymi czynnikami wpływającymi na rozwój cywilizacyjny społeczeństwa, sporządzonych na podstawie dowodów tego wpływu mających w szczególności formę raportów, publikacji naukowych i cytowań w innych dokumentach lub publikacjach.

Zaznaczyć tym samym można, że wpływ działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki jest dokonywany na podstawie tzw. opisów wpływu. Dany opis wpływu musi zawierać uzasadniony związek pomiędzy wynikiem badania naukowego, a gospodarką lub innymi czynnikami wywierającymi wpływ na społeczeństwo. Powiązanie to powinno zostać udokumentowane w oparciu

o opinię ekspercką, publikację czy inne wiarygodne źródło dowodowe.

Prawodawca podobnie jak w przypadku dwóch poprzednich kryteriów przygotował odpowiedni algorytm, w oparciu o który ma zostać obliczony wynik końcowy. Jednakże dostrzegając, że ostatnie z kryteriów charakteryzuje się czymś zupełnie nowym, ewaluacja, która zaplanowana została na 2021 r. zostanie poprzedzona odpowiednim testem.

Kryterium trzecie tym samym również nie odbiega wagą i zasadnością uregulowania go w przepisach od dwóch poprzednich. Już w przytoczonej powyżej preambule Konstytucji dla Nauki ustalono, że uczelnie oraz inne instytucje badawcze realizują misję o szczególnym znaczeniu dla państwa i narodu, bowiem wnoszą kluczowy wkład w innowacyjność gospodarki, przyczyniają się do rozwoju kultury, współkształtują standardy moralne obowiązujące w życiu publicznym. Ustawodawca bardzo rozsądnie wskazał, iż badania naukowe mają nie tylko służyć naukowcom w ich wewnętrznym środowisku czy ośrodku badawczym, lecz przynosić wymierne skutki dla cywilizacji. Został tym samym położony nacisk na to, by badania służyły obywatelom państwa w aspekcie społecznym, ale i również gospodarczym. Przykładowo, kiedy wskutek badań polskich naukowców opracowana zostanie receptura na nieznany wcześniej lek, przysłuży

się on zarówno społeczeństwu, które będzie mogło z danego leku skorzystać w celach leczniczych, ale i również gospodarce, która będzie czerpała odpowiednie profity z tytułu jego sprzedaży, chociażby wpływy podatkowe do Skarbu Państwa, ale również wpływy z tytułu wynagrodzenia podmiotu, który danym lekiem dystrybuuje.

3.4. Kategorie naukowe przyznawane na podstawie wyników ewaluacji

Komisja Ewaluacji Nauki po przeprowadzonej ewaluacji i na podstawie jej wyników, jako organ kolegialny, podejmuje na podstawie przepisu art. 268 ust. 1 Ustawy 2.0 uchwałę w sprawie proponowanych kategorii naukowych dla ewaluowanych podmiotów. Uchwałę przekazuje się w terminie 7 dni Ministrowi. Obecne przepisy nie różnią się przy tym znacząco od poprzednich, w których była mowa o uchwale Komitetu Ewaluacji Jednostek Naukowych z wnioskiem do ministra o przyznanie kategorii naukowej jednostkom naukowym¹⁵. Powyżej wskazywano już, że KEN jest organem pomocniczym Ministra, toteż nie jest on co do zasady związany podjętą przez KEN uchwałą. Przyznanie kategorii naukowej następuje w formie decyzji administracyjnej,

¹⁵ H. Izdebski Art. 268 [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Izdebski H., Zieliński J.M. (red.) Wolters Kluwer, 2019.

przy czym jeżeli Minister zdecyduje się przyznać inną ocenę, aniżeli zaproponowana w uchwale przez KEN musi ją prawidłowo uzasadnić, uwzględniając zasady postępowania administracyjnego.

Wskazać również należy, że kategorie przyznawane są kolejno w stopniach: A+, A, B+, B albo C, przy czym kategoria A+ jest kategorią najwyższą, a kategoria C - najniższą.

Kategoria naukowa jest przyznawana na okres do dnia, w którym decyzja o przyznaniu kategorii naukowej w ramach kolejnej ewaluacji stanie się ostateczna. W przypadku gdy podmiot nie jest objęty kolejną ewaluacją w danej dyscyplinie, traci kategorię naukową z końcem roku, w którym rozpoczęła się ta ewaluacja. Z kolei Minister wydaje decyzję w sprawie przyznania kategorii naukowej w terminie do dnia 31 lipca roku następującego po ostatnim roku okresu objętego ewaluacją.

Odnosząc się również do formalnoprawnej kwestii związanej z wydaną przez Ministra decyzją, należy odnotować, iż nad Ministrem nie ma organu drugiej instancji. Co za tym idzie strona niezadowolona z rozstrzygnięcia może złożyć wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy, co wynika *ex lege* z przepisu art. 269 ust. 4 Konstytucji dla Nauki. Należy również zaznaczyć, że strona może bez konieczności złożenia wniosku o

reasumpcję, złożyć skargę do sądu administracyjnego na zasadach ogólnych.

Zważyć jednocześnie należy, że cytowany powyżej przepis art. 269 Ustawy jest przepisem mieszanym, bowiem zawiera zarówno przepisy materialnoprawne, jak i procesowe. Budzi to pewne uwagi związane z prawidłową legislacją, czy też jej brakiem, jak w omawianym przypadku.

3.5. Skutki przyznanych kategorii naukowych

Odnosząc się zaś do skutków przyznanej na mocy decyzji Ministra kategorii naukowej, należy zaznaczyć, że są one wielowymiarowe. W pierwszej kolejności wysoka kategoria naukowa, tj. A+ albo A pozwala na zabranie przez dany podmiot udziału w opisanym powyżej programie Inicjatywa doskonałości - uczelnia badawcza. Z kolei, aby móc aplikować w konkursie Regionalnej inicjatywy doskonałości należy posiadać kategorię A+, A albo B+.

Co za tym idzie, im wyższy poziom nauki i wyższa kategoria przyznana na podstawie przeprowadzonej ewaluacji, tym większe możliwości ubiegania się o przyznanie dodatkowych grantów, możliwość startu w konkursach, czy poszerzenie źródeł finansowania.

Odnotować również należy, że 1 października 2021 r. w życie wejdzie przepis art. 14 ust. 1 Ustawy 2.0, który

stanowić będzie, że uczelnia jest uczelnią akademicką, jeżeli prowadzi działalność naukową i posiada kategorię naukową A+, A albo B+ w co najmniej 1 dyscyplinie naukowej albo artystycznej. W aktualnie obowiązującej nomenklaturze, których legalne definicje znajdują się w Ustawie 2.0, zarówno politechnika i uniwersytet muszą spełniać kilka warunków, spośród których jednym z nich jest posiadanie kategorii naukowej A+, A albo B+ w odpowiedniej ilości dyscyplin naukowych. Przykładowo pozwolenie na utworzenie studiów na kierunkach lekarskim lub lekarsko-dentystycznym, czy szkół doktorskich mogą uzyskać uczelnie, które również posiadają odpowiednio wysoką akredytację.

Reasumując, waga przyznanej przez Ministra kategorii naukowej może wpływać na wiele czynników, zarówno finansowych związanych ze źródłami finansowania danej placówki, a także jej możliwościami naukowymi i ofertą naukowo-dydaktyczną.

4. Badania naukowe i innowacje badawcze w Unii Europejskiej w świetle Ustawy 2.0

Konstytucja dla Nauki, co było już powyżej podnoszone, jako jeden z celów wyznaczyła wzmocnienie konkurencyjności polskiej nauki względem tej prezentowanej na poziomie europejskim i światowym. Po części jest to realizacja unijnych postulatów, albowiem

organy unijne stoją na stanowisku, że wszelkie inwestycje w badania naukowe i innowacje to inwestowanie w przyszłość nie tylko danego kraju, ale i również Europy.

Wsparcie Unii Europejskiej na rzecz badań naukowych i innowacji generuje wartość dodaną m.in. poprzez zachęcanie do współpracy pomiędzy zespołami badawczymi z różnych państw i dyscyplin, co ma kluczowe znaczenie dla dokonywania przełomowych odkryć.

Wskazać również należy na treść komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów dotyczącego badań naukowych i innowacji jako źródło ponownego wzrostu gospodarczego, który opublikowany został dnia 10 czerwca 2014 r. W komunikacie tym wskazano, że kraje Unii Europejskiej powinny skupić się na trzech głównych obszarach reform. Pierwsza z nich ma na celu poprawę jakości procesu opracowywania strategii i kształtowania polityki poprzez chociażby utworzenie ogólnej strategii badań naukowych i innowacji oraz wytycznych. W drugiej kolejności unijny prawodawca zwrócił uwagę na konieczność poprawy jakości programów, koncentracji zasobów i mechanizmów finansowania, chociażby przez większe skupienie krajowych programów badań naukowych i innowacji na wyzwaniach społecznych i problemach obywateli, przyznawanie środków na podstawie konkurencyjności

oraz zwiększenie przydatności i dostępności tych programów dla firm. W ostatnim kroku zaproponowano osiągnięcie najwyższej jakości w instytucjach publicznych prowadzących badania naukowe i działalność w zakresie innowacji, na przykład zachęcanie instytucji korzystających z publicznych funduszy na badania naukowe i innowacje do zwiększania stopnia przedsiębiorczości oraz poszukiwania nowych możliwości i partnerstw również poza Europą, a także przyciągania najwybitniejszych naukowców.

Powyższe postulaty, które zostały zaproponowane przez Komisję kilka lat temu i wielokrotnie powtarzane, a także uwidocznione w unijnych regulacjach prawnych, zostały w całości wdrożone do Konstytucji dla Nauki. Polski ustawodawca wyszedł tym samym naprzeciw oczekiwaniom płynącym ze strony Unii Europejskiej, a celem tego zabiegu jest z pewnością zwiększenie potencjału i wzmocnienie konkurencyjności polskiej nauki na arenie międzynarodowej i europejskiej.

Ustawa 2.0 położyła nacisk na wszystkie trzy płaszczyzny, w szczególności pozostawiając większą autonomię ośrodkom akademickim i badawczym oraz naukowcom, zakreślając jednak ogólny wzorzec badań naukowych. Poprawiono także znacznie finansowanie badań, dodając nowe, atrakcyjne dla uczelni wyższych programy. Zaznaczyć również należy, że pozyskiwanie

środków finansowych na badania naukowe nie musi odbywać się jedynie w Polsce. Unia Europejska posiada wiele programów, które mają na celu finansowanie nauki i jej rozwoju poprzez realizację określonych programów i założonych celi programowych. Przykładowo, najbardziej znanym programem naukowym realizowanym w Unii Europejskiej jest program „Horyzont 2020”, który ma na celu wzmocnienie europejskiej bazy naukowej i technologicznej, wspieranie lepszego wykorzystania potencjału przemysłowego polityk w zakresie innowacji, badań naukowych i technologii. Warto zaznaczyć, że nauka na wysokim poziomie i cyklicznie podnoszenie tegoż poziomu powoduje przyciągnięcie potencjalnych inwestorów, a tym samym tworzenie nowych miejsc pracy.

Unijny prawodawca w przepisie art. 4 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1291/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające "Horyzont 2020"¹⁶ wskazał, że „celem programu "Horyzont 2020" jest maksymalne zwiększenie wartości dodanej i oddziaływania w skali Unii przez skoncentrowanie się na celach i działaniach, których skuteczna realizacja przez

¹⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1291/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające "Horyzont 2020" - program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (2014-2020) oraz uchylające decyzję nr 1982/2006/WE (Dz.U. UE. L. z 2013 r. Nr 347, str. 104).

działające samodzielnie państwa członkowskie nie jest możliwa. Program "Horyzont 2020" odgrywa główną rolę w osiągnięciu celów strategii "Europa 2020" w zakresie inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu (strategia "Europa 2020") poprzez stworzenie wspólnych ram strategicznych unijnego finansowania doskonałych badań naukowych i innowacji, co ma przyciągać tym samym prywatne i publiczne inwestycje, sprzyjając tworzeniu nowych miejsc pracy i zapewnieniu długotrwałej równowagi, wzrostu, rozwoju gospodarczego, włączenia społecznego i konkurencyjności przemysłowej, a także podejmowaniu wyzwań społecznych w całej Unii." Ukazuje się tym samym po raz kolejny wielowymiarowość rozwoju nauki, nie tylko pod względem poznawczym, ale i również na płaszczyźnie ekonomiczno-społecznej, na co zwrócił uwagę polski prawodawca wyróżniając kryterium trzecie w postępowaniu ewaluacyjnym wskazując na wpływ działalności naukowej w funkcjonowaniu społeczeństwa i gospodarki.

5. Podsumowanie

Konstytucja dla Nauki zmieniła wiele priorytetowych dla rozwoju nauki czynników, począwszy od badań naukowych w kontekście ich jakości, aż po ich ocenę w ramach ewaluacji podmiotów je prowadzących.

Zmiany, które zaproponowało Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a które uzyskały aprobatę polskiego ustawodawcy w wymierny i rzeczywisty sposób zbliżają poziom polskiej nauki do standardów przyjętych na arenie międzynarodowej i wzmacniają tym samym konkurencyjność.

Ustawę 2.0 w ogólności, w omawianym zakresie, ocenić należy pozytywnie, albowiem wychodzi ona naprzeciw oczekiwaniom polskich naukowców i realizuje postulaty unijnego ustawodawcy. Jedną z ważniejszych zmian Ustawy jest przyznanie większej autonomiczności (realizując tym samym postulaty ustrojodawcy konstytucyjnego) ośrodkom akademickim, które w ramach autonomicznych dokumentów – statutów, określać będą w dużej części materię regulowaną wcześniej ustawowo. Jest to z pewnością korzystne dla danego ośrodka, albowiem będzie on miał większą swobodę, ale i również spoczywać na nim będzie większa odpowiedzialność w tym zakresie. Większa autonomia przyznana została również za sprawą opisywanego powyżej zabiegu legislacyjnego mającego na celu zmniejszenie ilości aktów normatywnych systematyzujących kwestię nauki i szkolnictwa wyższego. Jako że w ostatnich latach w polskim systemie legislacyjnym występuje negatywnie oceniany mechanizm inflacji prawa, Ustawa 2.0 niejako działa naprawczo,

systematyzując ważną dla społeczeństwa kwestię w mniej rozbudowany i zawiły sposób.

Konstytucja dla Nauki i przepisy wykonawcze w sposób znaczny zintensyfikowały rolę ewaluacji nauki, jak i sam jej przedmiot. Wcześniej obowiązujące w Ustawie z 2005 r. regulacje w sposób zdawkowy traktowały ten problem. Wprowadzony program ewaluacyjny w pełni ocenić można będzie dopiero w 2021 r., kiedy skontrolowane zostaną rozwiązania z lat 2017 – 2018, jednakże już w chwili obecnej można założyć, że spełni on swój cel, a sprawnie i dobrze przeprowadzona ewaluacja ukaże ewentualne nieprawidłowości, których eliminacja wspomogę dalszy rozwój naukowo-badawczy placówki.

Podsumowując, zmiany wprowadzone w Ustawie 2.0 i omówione niniejszym artykułem, wydają się korzystne zarówno w świetle rozwoju badań prowadzonych w Polsce, jak i położenia nacisku na konkurencyjność polskiej nauki względem europejskiej i światowej.

Przyjęte regulacje prowadzą również do wniosku, że niejako uwolniony został potencjał polskiej nauki, który wcześniej był niewykorzystany albo niedoceniany.

Bibliografia:

Akty normatywne:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1668 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2183 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2183 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych (Dz.U. Nr 65, poz. 386 z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz.U. poz. 1818)

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz.U. Nr 179, poz. 1065)

Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 87)

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej (Dz.U. poz. 392)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1291/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające "Horyzont 2020" - program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (2014-2020) oraz uchylające decyzję nr 1982/2006/WE (Dz.U. UE. L. z 2013 r. Nr 347, str. 104)

Orzecznictwo:

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 kwietnia 2012 r., sygn. akt SK 30/10, cz.. Opublikowano: OTK-A 2012/4/39

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 listopada 2000 r., sygn. akt SK 18/99. Opublikowano: OTK 2000/7/258

Literatura przedmiotu:

Izdebski H., Zieliński J.M., Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz. Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2019

Izdebski H., Zieliński H., Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz. Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2015, wyd. 2

Źródła internetowe:

Working Party of National Experts on Science and Technology Indicators, *REVISED FIELD OF SCIENCE AND TECHNOLOGY (FOS) CLASSIFICATION IN THE FRASCATI MANUAL*,

<https://www.oecd.org/science/inno/38235147.pdf>,

[dostęp: 25.08.2019 r.].

Wykaz skrótów:

Konstytucja RP - Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

TK – Trybunał Konstytucyjny

Ustawa, Ustawa 2.0, Konstytucja dla Nauki - Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1668 z późn. zm.).

Dz. U. – Dziennik Ustaw

OTK-A – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, seria A

OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego

Ustawa z 2005 r. - Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2183 z późn. zm.)

OECD – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
Minister – Minister właściwy do spraw szkolnictwa
wyższego i nauki

R&D – Prace badawczo-rozwojowe, (od ang. research and
development)

Rozporządzenie ewaluacyjne – Rozporządzenie Ministra
Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w
sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej (Dz.U.
poz. 392)

KEN – Komisja Ewaluacji Nauki

POL-on – Zintegrowanym Systemie Informacji o
Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on

CORE – The Computing Research and Education
Association of Australasia

Horyzont 2020 – program ramowy w zakresie badań
naukowych i innowacji, który utworzony został na mocy
Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr
1291/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające
"Horyzont 2020" – program ramowy w zakresie badań
naukowych i innowacji (2014-2020) oraz uchylające
decyzję nr 1982/2006/WE (Dz.U. UE. L. z 2013 r. Nr 347,
str. 104)